

AVRUPA'YA TEKNİK ALANDA ENTEGRASYON VE ÜRÜNLER HAKKINDA 4703 SAYILI KANUN

Zekiye AYDEMİR, Abdullah AYDEMİR,

Mak. Müh., TÜV Südwest TGK, Mak. Müh., Intertek Mühendislik

Türkiye'de "Entegrasyon" kelimesi pek fazla kullanılmaz. Fransızca kökenli "Integration" kelimesinin karşılığıdır ve sözcük anlamı sadece "parçaları birleştirme, bütünleştirme" şeklinde, bize eksik çevrilmiştir. Avrupa'da bu sözcüğün anlamı önemlidir, çok sık kullanılır ve tartışılır. Toplum bilimdeki anlamı azınlıkların bir topluluk içinde bütünleştirilmesi; sosyal alandaki anlamı ruhen ve manevi olarak birbirinden ayrılan tek tek fonksiyonların, bir birimde ve benzer karakterdeki kişiselilik altında, uyum içinde, birlikte hareket etmesi; ekonomide, ulusal piyasaların ortak bir birime çekilmesi; politikada Avrupa Topluluğu, NATO gibi siyasi hedeflerin birleştirilmesi; dil biliminde ulusal dillerin tek bir birime, yani ortak bir dile çevrilmesi vb. anlamları taşımaktadır.

Avrupa'ya Türkiye'nin entegrasyonu, siyasi, ekonomik, hukuki, kültürel açılarından çok önceden başladığı bilinmektedir ve teknoloji açısından da başlamış bulunmaktadır. Önce ISO 9000, QS 9000 gibi kalite sistemleri ortaya çıkarılarak, yönetim sistemlerimiz incelemeye alınmış ve neredeyse bu sistemlere ait belgeler, ticaretle bir zorunluluk haline getirilmiştir. Şimdi bunların revizyonlarıyla uğraşma duralım, bir de ürünle ilgili güvenlik şartları belirlendi ve direktifler ortaya çıkarıldı. Yakında bu işten de sıyrıldığımızda, alımızın terini silemeden ISO 14000 çevre yönetim sistemleri kapımıza dayanırsa şaşırılmayalım. Bunlar kötü şeyler mi, tartışılır elbet. Her biri temelde, daha iyi bir sistem ve üretimin ulaşması gerektiği şartları belirlemektedir. Ancak önemli olan, entegrasyonun tehlikeli ve acımasız bir yol olduğunun bilinmesi ve gözü kapalı, bilinçsiz bir şekilde istenen şartlara uyulması halinde, öz varlığın kaybedilebileceği tehlikesidir.

Avrupa Birliği ülkelerinin teknik alanda entegrasyon yolculuğu 1985 yılı öncesinde başladı. 1985'den önce her ürün için ayrı ayrı standartlar mevcuttu ve bunlar her ülke için geçerli hale getirilmeye ve uyumlaştırılmaya çalışılıyordu (eski yaklaşım).

1985'de Yeni Yaklaşım politikası kabul edildi. Yeni yaklaşım politikası, standart niteliğine sahip ve tek tek ürünlerle ilgili mevzuatın uyumu yerine, benzer malların birarada toplanmasıyla oluşturulan mal gruplarıyla ilgili, temel gerekler olarak isimlendirilen ve insan can ve mal güvenliği, hayvan, bitki ve tabiatın korunması

çerçevesinde hazırlanan mevzuatın uyumlaştırılmasını öngören yaklaşımı tanımlamaktadır.

01 Ocak 1993'de Avrupa Pazarı koşulları tanımlandı. Avrupa Birliği anlamına gelen *Communautés Européennes* kelimelerinin kısaltması olarak CE işareti tanımlandı ve tüketim ve sanayi malları için ürün üzerinde bulunması gereken bir işaret olarak kabul edilerek, ürünü Avrupa sınırlarının ötesine geçirebilecek ürün pasaportu veya vizesi gibi ortaya çıkartıldı.

Avrupa Birliğinin bütünleşmeye başladığı ve para birimine kadar harmonize olduğu, uyum içerisine geçtiği süreçte, özellikle sağlık ve güvenlik standartlarını uyum içinde tutması gerekiyordu. Avrupa Birliğine giriş şartlarından birisi olarak, Türkiye'nin de bu uyumu sağlaması, yani pek çok ürün için bu ürün pasaportunu göstermesi gerekmekteydi.

Bunu sağlayabilmek için, Türkiye, 06 Mart 1995'de Avrupa Birliği (AB) ile Gümrük Birliği antlaşmasını imzaladı.

01 Ocak 1996'da Türkiye'nin 1995 yılında imzaladığı Gümrük Birliği antlaşması ile 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı yürürlüğe girdi. 1/95 sayılı Türkiye-AB Ortaklık Konseyi Kararının (OKK) 8 ila 11 inci maddelerine göre, Türkiye bu kararın yürürlüğe girmesinden itibaren 5 yıl içinde AB Teknik Mevzuatını benimseyecek, Avrupa Topluluğunun ticarete teknik engellerin kaldırılmasına ilişkin mevzuatını iç mevzuatına dahil edecekti.

1996 yılı ortalarında, yerli Akreditasyon kuruluşuyla ilgili tartışmalardan sonra, Dış Ticaret Müsteşarlığı koordinatörlüğünde "Türkiye Akreditasyon Konseyi" olarak konsey adı belirlendi ve ilk çalışmalar başladı.

29 Nisan 1997'de 97/9196 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile AB teknik mevzuatı ile ilgili görev dağılımı yapılarak, Türk ürünlerinin ihracatının arttırılmasına yönelik teknik mevzuatı hazırlayacak olan kurumlar belirlendi (Bunlar: Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Denizcilik Müsteşarlığı, Türk Telekom)

21 Mayıs 1997 tarihli ve 2/97 sayılı OKK ile belirlenen listede, AB mevzuatına uyumlaştırmakla yükümlü olduğumuz yaklaşık 310 adet ticarete teknik engellerin kaldırılmasına ilişkin mevzuat olduğu ortaya çıktı (teknik mevzuat).

1997 ortalarında, 29 Nisan 1997 tarihli kararla belirtilen ve ilgili alandan sorumlu olan bakanlıklar veya diğer kamu kuruluşları tarafından yavaş yavaş (!) teknik mevzuatın hazırlığına geçildi.

Bu arada Dış Ticaret Müsteşarlığı, Dış Ticarete Standardizasyon Genel Müdürlüğü, Türkiye'de yerleşik olacak onaylı kuruluşların çalışma, usul ve esaslarına ilişkin yönetmeliği hazırlamaya başladı.

Avrupa'da standartlara uymak zorunlu olmaktan çıkmıştı. Bunun yerine yeni yaklaşım politikası geçerliliğini sürdürmekteydi. Her ürün için söz konusu direktifler uygulanmaktaydı. Türkiye'de de standartların zorunlu halden çıkarılıp, ürünlere ilişkin ve AB teknik mevzuatına uygun, ulusal teknik mevzuatın hazırlanması gerekliliği ortaya çıktı.

Dış Ticaret Müsteşarlığı, ürünlere ilişkin ulusal teknik mevzuatın hazırlanmasına dair kanun taslağı hazırlamaya başladı (çerçeve kanun taslağı).

27 Ekim 1999 tarihinde TBMM'de kabul edilen ve 4.11.1999'da resmi gazetede yer alan kanuna göre TÜRKAK (Türk Akreditasyon Kurumu) oluşturuldu. TÜRKAK'ın kuruluşuyla ilgili EN 45000 serisi standartlar esas alınmıştır.

18 Aralık 2000 tarihinde ürünlere ilişkin teknik mevzuatın hazırlanmasına dair kanun tasarısı TBMM'ye sunuldu.

01 Ocak 2001 tarihinde 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararına göre, Türkiye'ye tanınan geçiş süresi doldu. Bu tarihten itibaren yurt içi ve yurt dışı piyasaya sürülen sınıai ürünlerin AB Teknik Mevzuatı ile uyumlu olacağı planlanmıştı. Türkiye'ye tam üyeliğe adaylık statüsü verildiği için, buna istinaden AB Teknik Mevzuatına uyum süresi 31 Aralık 2001'e kadar uzatıldı.

Bu sırada TÜRKAK'ın çalışmaları hızlandı, organizasyonu oluşturuldu ve Ürün/Hizmet Akreditasyon başkanlığı, Laboratuvar Akreditasyonu başkanlığı, Sistem Akreditasyonu ve Personel Akreditasyonu başkanlığı gibi bölümlere ayrıldı. Akreditasyon için kendisine yapılacak başvurular Haziran 2001'de kabul edilmeye başlandı. En az 5-6 adet Akreditasyon başvurusuyla EA'ya (Avrupa Birliği ülkeleri Akreditasyon başvurularının yapıldığı üst kuruluş) başvurarak, akreditasyon kuruluşu olarak tanınacağı planlanmıştır.

29 Haziran 2001 tarihinde ürünlere ilişkin teknik mevzuatın hazırlanması ve uygulanmasına dair 4703 nolu kanun, onaylanarak kabul edildi. Bu kanun altı ay sonra yürürlüğe girecektir.

- Kanunun amacı madde 1'de "ürünlerin piyasaya arzı, uygunluk değerlendirmesi, piyasa gözetimi ve denetimi ile bunlarla ilgili olarak yapılacak bildirimlere ilişkin usul ve esasları belirlemek" olarak tanımlanmıştır.

- Bu kanun, ürünlerin piyasaya arz koşulları; üretici ve dağıtıcıların yükümlülükleri; uygunluk değerlendirme kuruluşları, onaylanmış kuruluşlar; piyasa gözetimi ve denetimi; ürünün piyasaya arzının yasaklanması, toplatılması ve bertarafı konularındaki temel esaslar ile bunlara ilişkin olarak yapılacak bildirimleri kapsamaktadır.

4703 sayılı Kanunun başlıklar altında içerdiği bölümler;

- Ürünlere ilişkin teknik düzenlemeler, ürünlerin piyasaya arzında üreticilerin ve dağıtıcıların yükümlülükleriyle ilgili bölüm,

- Uygunluk değerlendirme kuruluşlarına ilişkin esaslar, onaylanmış kuruluşlara ilişkin esaslar, onaylanmış kuruluşların faaliyetleri, şube ve temsilcilikleri ve uygunluk değerlendirme kuruluşları ile onaylanmış kuruluşların sorumluluklarıyla ilgili bölüm,

- Piyasa gözetimi ve denetimi, ürünün piyasaya arzının yasaklanması, toplatılması ve bertarafıyla ilgili bölümlerdir.

Bu kanun, insan sağlığı, can ve mal güvenliği, hayvan ve bitkilerin yaşam ve sağlığı, çevre ve tüketicinin korunması yönlerinden güvenli ürünlerin piyasaya arzı konusunda; üretici, ithalatçı ve dağıtıcılara önemli sorumluluklar verilmektedir ve pek çok kamu kuruluşunun da etkin bir piyasa gözetimi ve denetimi yapabilmelerine zemin hazırlamaktadır.

Bu kanunun altı ay sonra yürürlüğe girmesiyle birlikte neler değişecektir veya etkileri nasıl olacaktır?

- İnsan sağlığı, can ve mal güvenliği, hayvan ve bitki yaşam ve sağlığı, çevre ve tüketicinin korunması yönlerinden güvenli ürünlerin iç ve dış piyasaya sürülmesi sağlanacaktır.

- İhracatçılarımız, uygunluk değerlendirmesi faaliyetlerini, AB'nin test ve belgelendirme kuruluşları yerine, AB tarafından tanınan yerli test ve belgelendirme kuruluşlarına ve daha az maliyetle yaptırabileceklerdir.

- AB üyesi olmayan ülkeler, AB'ye ihraç edecekleri ürünlerinin uygunluk değerlendirmesini, AB tarafından tanınacak Türkiye'deki test ve belgelendirme kuruluşlarına yaptırmakla ülkemize önemli ölçüde döviz kazandıracaktır.

- Avrupa Birliği ülkelerine yapılan ihracatlarda, ticarete teknik engeller ortadan kalkacak, ürünlerimiz gümrüklerden geçmek için gerekli ürün pasaportuna kolaylıkla sahip olabileceklerdir.

- Türkiye ürünleri, AB normlarına uygun olarak dış piyasaya arz edileceğinden, AB üyesi ülkelerin pazarlarında serbestçe dolaşabilecek ve dolayısıyla ihracatta rekabet gücümüz yükselecektir.

- AB teknik mevzuatına uygun ürünler piyasaya arz edileceği için, ürünlerimizin iç piyasada da, gerek AB, gerekse diğer ülkelere ait ürünler karşısında rekabet gücü yükselecektir.

Bu kanunun yürürlüğe girmesiyle birlikte, kanunda söz edilen teknik alt yapının halihazırda kurulmuş olması ve yetkili kuruluşların oluşturacağı yönetmeliklere göre faaliyetlerin yürütülmeye başlaması gerekmektedir. Unutulmaması gereken, yukarıda bahsedilen olumlu değişikliklerin olabilmesi, teknik mevzuatın uyumluluğunun sağlanması ve teknik alt yapımızın da buna hazır olmasıyla mümkündür. Sadece hukuki anlamda bu işi çözmemiz yetmez, reel anlamda da ürünlerimizin AB normlarına uygun olmasını sağlayacak teknik alt yapımız olmalıdır.

Bu andan itibaren önemli ve ivedi olan şey, yetkili kurumların, bu kanunun uygulanmasıyla ilgili usul ve esaslarını belirleyen yönetmelikleri hızlı bir şekilde oluşturmasıdır. Yetkili kurumlar tarafından bu yönetmelikler hazırlanırken, teknik alt yapının sağlıklı olarak gelişimini ve iyileştirilmesini sağlamak için, teknik kuruluşlara, üniversiteler ve teknik alandaki sivil örgütlerin görüşlerine de başvurusu beklenmelidir.

AB teknik mevzuatına uyumun, CE işareti taşıması gerekli olan ürünlerin, sadece ihracat ve ithalat için değil, aynı ağırlıkta iç piyasada üretilip tüketilen ürünler için de geçerli olduğu göz ardı edilmemelidir. İmzalamış olduğu Gümrük Birliği anlaşmasına göre Türkiye, AB rekabet kurallarına uymak durumundadır. Bu kurallara uymadığı takdirde üye ülkelerin şikayet hakkı doğmaktadır. Yani asıl tehlike burada başlamaktadır. 01 Ocak 2002 tarihinden itibaren, Türk sanayicisinin üretip, Türkiye içinde sattığı ve CE işareti taşımayan ürününü, AB ülkelerinden birindeki bir rakibi, haksız rekabet yaptığı gerekçesiyle şikayet etme hakkına kavuşabilecektir. CE işareti için gereken ürün testleri, hazırlanması gereken teknik dökümantasyon, uygunsuzluk durumunda oluşan maliyetler ve tüm bunlarla ilgili oluşan yatırımlar, CE işaretli üründe bir maliyet artışı demektir. Türkiye içinde fiyatların düşük tutulması için bu yatırım yapılmadığında, bu durum Türkiye piyasasına girmeye çalışan, Avrupada'ki firmaların işine gelmeyecektir.

Ürünlerle ilgili teknik mevzuat konusunda şu andaki mevcut bilgiler, hazırlanmış olan bazı yönetmelik taslaklarının olduğu, standartların uyumlaştırma çalışmalarının devam ettiği, ancak daha yapılması gereken çok çalışma olduğu ve henüz akrediteli bir kuruluşumuz olmadığıdır.

Daha beş ay var önümüzde. 01 Ocak 2002 tarihinden itibaren, AB tarafından Türkiye için hazırlanan katılım ortaklığı belgesine göre, kısa vadeli öncelikler arasında sayılan Avrupa Teknik Mevzuatına uyum, Türkiye tarafından sağlanacağı belirtilmişti. 4703 sayılı yeni kanunun, planlandığı ve olması gerektiği şekliyle yürürlüğe geçmesi de aynı döneme rastlamaktadır.

Şimdi hepimiz bekliyoruz. Tüm üreticiler, çeşitli sanayi kollarında çalışan mühendisler, hatta çeşitli kurum ve kuruluşlar... hepsi bekliyor. Yetkili kuruluşlar tarafından hazırlanacak yönetmelikleri, uygunluk değerlendirmesi yapacak kuruluşları, onaylanmış kuruluşların ortaya çıkmasını, piyasa gözetimi yapacak kuruluşları, TÜRKAK'ın akreditasyonunu, akrediteli test laboratuvarlarının ortaya çıkmasını vb. hepimiz bekliyoruz. Daha koca bir beş ay var diye (!) bekliyoruz. Ancak oluşabilecek tehlikeler artık açık olarak görülmelidir. Kavrama zorluğu çekildiğinde, hiç olmazsa, Avrupalı ülkeler, güçlü rakiplerimiz, bu dayatmaları boşuna çıkarmadı diye, olayları bir mantık süzgecinden geçirmeliyiz.

Sadece yetkili kuruluşlar değil, herkese düşen paylar var bu harekette. Devlet kuruluşları, bir şekilde yapması gerekenleri geciktirmiş, fazlasıyla yavaş hareket etmişlerdir. Beklemekten vazgeçerek, yasa yürürlüğe girmeden, TÜRKAK akredite olmadan, onaylı kuruluşlar çıkmadan da yapılabilecek şeyler vardır. Sanayi odaları, Ticaret odaları, Üniversiteler, TMMOB ve diğer hukuki ve teknik açıdan ilgili tüm sivil örgütlerin yapabileceği şeyler olmalıdır.

Üreticilerin ve özellikle sanayimizde en büyük dilimi oluşturan KOBİ'lerin, konuyla ilgili olarak, ciddi bir hızla bilinçlendirilmeleri gerekmektedir. Konunun hukuki yanı sıra birlikte, direktiflerde sözü geçen teknik detaylar ve yapılması gerekenler konusunda ivedi bir şekilde, bilgi akışı sağlanmalıdır. Çeşitli kurum ve kuruluşların girişimiyle, CE işaretli ürünlerin en azından iç piyasaya sürümüyle ilgili bir süre uzatımı sağlanmaya çalışılmalıdır. Sanayiciler, tüm kurumlar, sivil örgütler, mühendisler olarak gelişmelerin lehimize ve gereken terminlerine uyacak şekilde hızlı gerçekleşmesi için üzerimize düşen sorumlulukların yerine getirilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

1. "Ürünlere İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanun, Sayı 4703, 29.06.2001"; Resmi Gazete, No: 24459, 11.07.2001
2. "1/95 Sayılı OKK Kararı, 06.03.1995"; Dış Ticaret Müsteşarlığı, Web Sayfası <http://www.dtm.gov.tr>

3. Bağrıağık, A., Yavuz, S., Erbyık, H., "CE İşareti Nedir? Nasıl Uygulanır"; Bilim Teknik Yayınevi, 1998

4. Lagner D., "Avrupa'ya Uygunluk İşareti CE'nin talepleri"; Ekonomi Bakanlığı, Bonn; Seminer metni; 28.09.1994

5. "Uluslararası Ticarete Teknik Engeller ve Akreditasyon"; İstanbul Sanayi Odası, Yayın no: 2001/6, şubat 2001